

ДЕРЖАВНА ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗНИЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Дерегуляція сфери туризму в Україні, що розпочалася за кілька років до Євро-2012 і за інерцією триває донині, надала галузі потужного стимулу до розвитку, однак поглибила низку проблем.

Згідно чинного законодавства ліцензуванню підлягає тільки тур-операторська діяльність, інші юридичні особи та фізичні особи, що проводять господарську діяльність в сфері туризму, не зобов'язані проводити ліцензування [1, ст.17]. Це стосується готелів, мотелів, кемпінгів, туристичних баз тощо. Нормативними актами центральних органів виконавчої влади обов'язкова сертифікація готельних послуг та послуг харчування, що надаються суб'єктами туристичної діяльності, скасована, а категорії готелям та іншим об'єктам, що надають послуги з тимчасового розміщення, встановлюються Держтуризмкурортом за результатами добровільної сертифікації [2; 3]. Станом на 08.05.2015 реєстр свідоцтв про встановлення категорій об'єктам містить 289 суб'єктів господарювання, з яких у 22 термін дії свідоцтва закінчився, а 17 свідоцтв анульовано [4].

Фактично, якість послуг регулюється суто ринковим механізмом «попит–пропозиція», тобто в українських реаліях – стихійно, не на користь споживача та якості. В сенсі суспільного регулятора також не можна покладатися на громадські організації, перша за все на корпоративні об'єднання (рестораторів, готельєрів тощо), оскільки у них поки що відсутня як корпоративна стандартизація, хоча б на рівні корпоративної етики, так і авторитетна історія на кшталт німецької DEHOGA (Об'єднання підприємств готельного та ресторанного бізнесу).

Радикальна дерегуляція в галузі туризму відчутно відобразилася на регіональному рівні. Значне звуження сфери бюрократичного впливу визвало, відповідно, і зменшення бюрократичного інтересу до галузі. Так, приміром, Управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та туризму Закарпатської ОДА в 2013 р. було реструктуризовано в Управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва. Туризм перестав бути в регіоні пріоритетною галуззю, хоча саме туристичний ресурс є невичерпним (створюваним) і не вимагає захмарних інвестицій. Однак потребує виразного цілепокладання і чіткого планування як на регіональному, так і загальнодержавному рівні.

Вітчизняний досвід розроблення та реалізації різноманітних державних/регіональних стратегій і програм розвитку вкрай неоптимістичний. Типовою стала практика, коли нова владна команда не виконує затверджені попередниками програми/стратегії розвитку. Така неспадкоємність стратегічних зобов'язань вкрай негативно впливає на суспільно-економічний розвиток. Типовим стало і невиконання (або недовиконання) державними органами власних програм і стратегій, затверджених уже в межах їхніх «часових повноважень». Накопичена «асистемність» помножена на економічний спад закономірно привела до фактичного банкрутства низки формально діючих цільових державних програм, що були згорнуті Постановою КМУ, в тому числі й розробка «Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року». [5]

Така «оптимізація», однак, не вирішує нагальних проблем. В країні відсутня державна підтримка малого і середнього бізнесу в галузі туризму. Принцип «не заважаємо» не можна вважати підтримкою, зважаючи на ефективно діючі (подекуди й понад десятиліття) програми підтримки туризму у наших найближчих тур-конкурентів по Чорному морю та Карпатах. Звісно, системної підтримки потребує увесь вітчизняний малий та середній бізнес, але особливість туристичної галузі принаймні в тому, що вона практично не залежить від зовнішніх виробничих ресурсів (сировини, комплектуючих тощо) і в далекосяжній перспективі позбавлена реальних

ризиків внутрішнього та зовнішнього квотування (за винятком хіба що стану міжнародних санкцій, що підкосили туристичну галузь Автономної республіки Крим).

В завислому стані залишається питання обліку туристичних ресурсів, а саме створення Єдиної державної бази даних у сфері туризму, не обов'язково в концепції, запропонованій Держтуризмкурортом ще в 2011 р., хоча іншої експертної розробки нема. Як немає законодавчого розуміння того, що туристичні ресурси не менш цінні, ніж ресурси мінеральні (корисні копалини), але на відміну від останніх можуть бути як наявними, так і потенційними, або такими, що можуть виявитися в майбутньому та/або бути використаними за певних умов. Тобто туристичні ресурси можуть бути створеними «з нічого» (як приклад: мережа музеїв у с.Колочава, Міжгірського р-ону Закарпатської обл.)

Угода про асоціацію між Україною та ЄС не послабить, а тільки посилить туристичну конкуренцію – в тих же Карпатах. Українські Карпати являються лише частиною унікального єврорегіону (Татри, Карпати, Трансильванські Альпи), де діють певні загальні принципи, правила та норми економічного та соціально-суспільного функціонування, до яких ми не поспішали долучатися – як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. ЄС має значний напрацьований досвід функціонування успішної моделі сталого розвитку гірських регіонів та охорони довкілля, отриманий в рамках «Конвенції щодо охорони Альп», який ефективно був використано та удосконалено в програмі «Карпатський простір», до якої Україна вкрай неефективно долучалася.

Відсутність послідовної, цілеспрямованої та виразної, сумісної з європейськими стратегіями політики України щодо регіону Карпат, невиконання певних зобов'язань, взятих Україною відповідно до низки міжнародних і транскордонних угод, залишає нашу країну поза багатьма діючими програмами регіонального розвитку ЄС. Так, не було розроблено ні програми, ні навіть концепції декларованої ще в 2005 р. програми «Карпатський горизонт», хоча дана ініціатива знайшла підтримку серед членів міжнародної Асоціації органів місцевого самоврядування Карпатського Єврорегіону, результатом чого стало прийняття рішення «Про напрацювання окремої операційної Карпатської програми» для її фінансування Євросоюзом на фінансову перспективу 2014 –2020 років. Як відомо, європейські бюрократичні процедури регламентовані таким чином, що, скажімо, презентацію концепції згаданої програми потрібно було подати до вересня 2007 р., щоб програма мала шанс бути затвердженою у фінансовій перспективі 2014-2020 рр.

Україна досвіду такого далекосяжного стратегічного планування не має. Враховуючи, що державної концепції розвитку Карпат наразі не існує, шанси України стати фінансовим реципієнтом майбутньої (2021-2026 р.) регіональної програми ЄС примарні, хіба що Євросоюз із жалю щось виділить в якості допомоги. Але милостиня і конкурентоспроможність сутності не комплементарні.

1. Про туризм / Закон України № 324/95-ВР; ред. від 11.02.2015 [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. 2. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 297 і від 29 липня 2009 р. № 803 / Постанова КМУ від 5.03.2012 №830 [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/830-2012-%D0%BF>. 3. Щодо скасування обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування / Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30.07.2012 №876 [Електронний ресурс]: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1595-12>. 4. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), виданих Держтуризмкурортом. Станом на 06.01.2015 р. [Електронний ресурс]: <http://www.tourism.gov.ua/ua/information/registers/>. 5. Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України / Постанова Кабінету міністрів України від 05.03.2014 [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF/paran88#n88>.